

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Լրագրին միջոցով որ և իցէ մասնաւոր յայտարարութիւն տպել տվողը պէտք է վճարէ ամէն 4 տառի համար 1 կոպէկ արծաթ:

Հրատարակվում է ամէն շաբաթ օր, մի մի թերթ. Տարեկան բաժանորդագրութեան գինն է 7 ռուբլի:

ԺԲ. ՏԱՐԻ

ՅՈՒՆԻՍԻ 26 1869 ԱՄԻ

№ 28.

Ա Ձ Գ Ա Յ Ի Ն:

Տարակոյս չկայ, որ մեր ազգային դրութիւնը ամենայն գիտութեանց, ձեռնարկներէ պակասութիւնը զգում են և այս էլ զըլխաւոր պատճառներէց մէկն է, որոնք դրութիւնը կատարեալ յառաջադիմութեան արդիւնք են լինում: Ընայելով շատ տեղ, թէ ուսուցիչներէ եռանդին և թէ աշակերտների աշխատութեանը: Ինչպէս միւս առարկաներէ նոյնպէս էլ թուաբանութեան ձեռնարկի պակասութիւնը զգալի է եղած, թէ և այս դիտութեան ձեռնարկ մեր մէջ աւելի է եղած, քան թէ որեւիցէ այլ աշխարհական գիտութեան, միայն բոլորն էլ մեծ թերութեամբ: Ահա այս վիճակը աչքի առաջ ունենալով Պետերբուրգի հայ ուսանողները երկասիրում են Գերմանացի երեւելի մանկավարժի Գրուբէի դրութեամբ թուաբանութեան ձեռնարկ, որնոր բոլոր Եւրոպայի մէջ ընդունած է իրեն լաւ և դիւրամբօնելի ոճ ունեցող ձեռնարկութիւն: Ահա սորա մասին ինչ է ասում հանգուցեալ հռչակաւոր Գիտակիցը: Գաղափարութեան ոչ մի ճիւղը այն աստիճան կատարեալ չէր

համարում, ինչպէս թուաբանութեանը: Գրուբէն պարզ ապացուցանում է և այս ճիւղի վերանորոգման կարևորութիւնը: Այսուհետեւ կարելի է արդեօք որեւիցէ բան կատարեալ համարել: Այս անդադար զարգացումն ամենայն կողմից և առանց բացառութեան — ահա անհերքելի ճշմարտութիւն: Ով չէ կամենում քարանայ կենդանութեան ժամանակ մուտքագրէ մեռնել, թող այնպիսին հետեւէ այս ճշմարտութեան և յառաջ գիմէ:

Արդէն այս երեւելի մարդու գնահատութիւնը հերթէ է Գրուբէի ձեռնարկութեան ընտիր գործ լինելը ապացուցանելու համար և մենք խորին շնորհակալութիւն յայտնելու պարտաւոր ենք համարում մեզ Ս. Պետերբուրգի Հայ ուսանողներին, որոնք չեն զլայել իրանց աշխատանքը հայ ուսումնատենչ մանկուոյն այսպիսի մի ընտիր գործ նուիրելու:

Յայտնի է, որ մեր մէջ ամէն գիտութեանց ձեռնարկներն էլ, դասատուութեան ոճն էլ միայն հետեւողութիւն են ուրիշ ազգերին. և անշուշտ երկար ժամանակ այս դրութեան մէջ էլ պէտք է մնանք, ուստի և հետեւողութեամբ ամենից ընտիր գործքերի թարգմանութիւնն էլ մեր մէջ ինչպէս ընտիր հեղինակութիւններ պէտք է գնահատվեն, նա

մանաւանդ ձեռնարկների վերաբերութեամբ, որոնց արդիւնքն, թէ թարգմանութիւն լինի և թէ հեղինակութիւն, միևնոյն է. այնքան լինի միայն, որ նոքա ընտիր լինեն: Իսկ վերոյիշեալ ձեռնարկի արժանաւորութեանը վկայ կարող է լինել այն հանգամանքը, որ այն գրեթէ բոլոր եւրոպական լուսաւորեալ ընդունել թարգմանած է և ընդունած դրութիւններում իբրեւ աւելի յարմարաւոր ձեռնարկ. ուրեմն և մենք կարող ենք այս գործը մեր նոր գրականութեան մէջ իբրեւ մի նշանաւոր երեւոյթ համարել: Առանձնապէս շնորհակալութիւն յայտնելու պարտաւոր ենք մեծ. պ. Մ. Ս. Սանատրեանցին, որ բարոյական քաջալերութիւն է տալիս աշխատասէր երիտասարդներին, նիւթապէս օգնելով նոցա երկասիրութեանց լոյս տեսնելուն:

Յիշեալ զըբոյկը հրատարակած է յօդուտ մարդասիրական ընկերութեան յանուն Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին Հայաստանեայց, որ 'ի Բաքու: Այս ևս նոր շնորհակալութեան արժանի գործ է գեր. պ. Մ. Ս. Սանատրեանցի կողմից:

Թիֆլիզում յիշեալ թուաբանութիւնը ծախվում է պ. Ս. Ալադաթեանցի զրաւաճառանոցում:

... ԽՍԲԱԳԻՐ
„Մեղու Հայաստանի“

ԼՐԱԳՐԻ :

Պանծալի հողին Հայութեան պարա-
ւանդեալ զարթեցրեց տկար զբոս փութալ
անդանդալ հաղորդել ձեզ յետագայ ազգային
երկու հանդէսները, Վեհափառ Հայրապետի
օժման երկրորդ ճարտարները, և սուրբ
Աթոռոյս նորոգ կառուցանելի մայր ուսում-
նարանի հիմնարկութեանը, որոնք որ կա-
տարուեցան ՚ի սուրբ Էջմիածին, ՚ի 24-ն
մայիս ամսոյն : Սիսած շաբաթ երեկոյի
ծրդ ժամից ամբողջ միաբանութիւնը ժո-
ղովուելով Վեհափառի դրանը եկեղեցական
ամենայն զարդերի պատրաստութեամբ Վե-
հափառ կաթողիկոսը դուրս հանելով վե-
հափառնէն պատուական հովանոցի տակ ըստ
սովորական ձևոյն երգով և զանգակահարու-
թեամբ տաքան յեկեղեցին, և սկսաւ ժամ-
երգութիւնը : Աւարտելուց յետոյ դուրս ե-
լան վայելելու բարեբաղդ զիշերուան հան-
գիստը՝ սպասելով առաւօտեան պաշտաման
ժամուն : Երբ հետեւեալ կիրակէ առաւօտեան
ժամերգութիւնն աւարտեցաւ, Ատեան հը-
րաւիրուեցաւ ճաճկատանու Արմաշու Վան-
քի Վանահայր շնորհափայլ Գեորգ վարդա-
պետը, որ սկսեց խօսել մի ազդու ատենա-
բանութիւն. կէս ժամ անելուց յետոյ, եզ-
րափակեց շնորհաւորելով Վեհ. Հայրապետի
երկրորդ տարեդարձը, և արձակուեցան : Նախ
քան զպատարագը միաբանութիւնը հան-
գիսականների հետ շրջապատեց վեհափառի
դուռը : Մեծ լուսամուտների հանդէպ տա-
րեդարձի սահմանեալ մաղթանքը կարդալով,
ուր միաբան ուրաւակիր Գրիգոր Մատթէո-
սեանը կարդաց մի ազգու ճառ, որ բազդա-
ւոր զանուեցաւ Վեհափառ արքայ շնորհակա-
լութիւնը ընդունելոյ, և ապա զնոյն վե-
հափառ և համբուրելով Վեհափառի սուրբ
աջջ շնորհաւորեցին երկրորդ տարեդարձը :
Խններորդ ժամուն սկսաւ պատարագը, պա-
տարադիւն էր գերադատիւ Քաղէոս եպիս-
կոսոսը. զկնի պատարագին պատրաստուեցան
միաբանութիւնը ամենայն զարդերով խաչ-
խաչուաւ և ջահեր առաջներին բարձրա-

ցած, քահանայք, վարդապետք և եպիսկո-
պոսունք բազմութեան հետ երկու կարգ
կարգ բաժանուած անպատմելի ուրախու-
թեամբ և սրաշարժ երգերով դուրս ելան
դէպի Վաղարշապատ ուղղակի արևելք դը-
նալով : Հասան արևելակողմեան ճակատը՝
ուր տեղ համարեա քսան և հինգ քայլ
հեռու պարսպից յառաջագոյն փորուած
պատրաստած կային մայր ուսումնարանի
հիմքերը : Իսկ Վեհափառ Հայրապետը ա-
ռանձին կառքով Վաղարշապատու կողմից
եկաւ խաչ և գաւազան առաջին բարձրա-
ցրած, կառքից իջաւ հովանոցի տակ, որնոր
պատրաստած էր Աթոռի վերայ հիման մօտ :
Այն ինչ հիմնարկութեան կարգը պատշաճա-
ւոր մաղթանքներով կատարեցին, Գաղ-
ղիէրէն լեզուի ուսուցիչ պ. Կարապետ Ծո-
յեաճեանը կարդաց մի ճառ, բայց ճառի
հանճարալից իմաստը և թէ ազնիւ երիտա-
սարդի եռանդոտ արտասանելը ինչ աստիճան
ազգեցութիւն ունեցաւ, տկար զրիչս հրա-
ժեշտ կուտայ նկարագրելուց : Հանդիսական-
ները ևս այսերին ժպիտներ խաղացնելով
զոհունակութիւններ էին մատուցանում
Բարձրելոյն, խնդրելով յերէնից Օգոստափառ
կայսեր Ռուսաց և Վեհ. Հայրապետին ան-
սահման բարօրութիւն և կենաց յարատեւու-
թիւն, որ նոցա շնորհիւ արժանացան Հա-
յաստանի որդիքը այնպիսի ամե-
նացանկալի հիմնարկութեան, որով անկաս-
կած կարող են զարթել խոր թմբութիւնից,
բաց անել իւրեանց աչքերը, քանզի իւ-
րեանց ճակատի վերայից իբրև անողորմելի
ճակատագիր կաշկանդեալ տղիտութեան կա-
պերը և ոտ առ ոտն քայլափոխել զէպի այն
ասպարէզը, ուր տեղ պայծառ ճախրում են
լուսաւորութիւնը և յառաջադիմութիւնը : Ան-
կասկած եմ որ երկրաւոր բնութեան մէջ չկայ
այնպիսի մի հնար, որով կարողանանք յառա-
ջադիմել լուսաւոր ազգերի կարգին՝ և թէ ոչ
ուսումնարանի և ուսման հետեւողութեամբ,
յիբաւի այն սխրալի տեսարանի մէջ ցայ-
տում էին աչքերս քարացեալ սրտի անձուկ
արդեւանոցէն արտասուեաց ջերմ կաթիլներ
երբ տեսնում էին այն բարեպատեհ ժամը,
միակ յոյսը, որուն ցանկալ կ'ցանկային, երբ
... Հայսին ուսումն-
արանն զմանկեանց ոսկի ժամերը ազխու-
թեան վարագուրի տակից դուրս գալ կ'պատ-

րաստուէին, կենդանի յոյսերով կ'շնչաւորուէր
Հայ մանկանց հողին և հանգիստ
կ'գիտէ խորնացու, Ներսիսի շնորհալույ,
Նարեկացու և այլոց սրբոյ ոսկարներին՝ որոնք
իրանց սուրբ քրտամբ և ծայրագոյն աշ-
խատութեամբ ցայսօր անսասան հասուցելն
Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցին բազմատեսակ
փոթորիկներից :

Յիշեալ երիտասարդի ճառը աւարտե-
լուց յետոյ սկսեց Վ. աչքը միաբանութեան
ուխտի հետ օրհնել ջուրը (որով կիրը մա-
ծուցին) հիմը և հիմնարկելի մարմառեալ
քարը, որնոր ծերունագարդ Մկրտիչ եպիս-
կոպոսի ձեռամբ դրուաւ խորութեան մէջ
Արևմտեան հիւսիսակողմի անկիւնին մօտ :
Բայց զբի միջումը դրուած էր քարից փո-
րած փոքրիկ աւազան դրա միջին դրուաւ
նախ՝ պղնձեայ տախտակը, որոյ վերայ դրո-
ւած էր ՚ի կայսերութեան Ռուսաց կայսեր
Աղէքսանդրի Նիկոլայեվիչի կառույց զուսում-
նարանս Գեորգ Գ. կաթողիկոս Բուրայեցի,
յամի ճեառն 1868 ՚ի 25-ն մայիսի և
՚ի թուին Հայոց ույժը մարերի ամսոյն :
ապա նոյն պղնձեայ տախտակի վերայ դրո-
ւաւ մարմառեալ փոքրիկ քարը, որոյ մի ե-
րեսն փորուած էր խաչ, և միւսին 1869 ա-
մի. ՚ի վերջոյ աւազանի ծածկոց քարը վե-
րայ բերելով ամրացրին կրով և նոյն փա-
ռաւոր հանդէսով վերագործան Վեհափա-
ռը : Մինչդեռ բազմութեան խումբը տարա-
ծուած կայր վանքի ընդարձակ շրջապատը
քառորդ ժամ չանցած զանգակը հրաւիրեց
սեղանատուն գնալ Վեհափառի հետ միա-
բանութեան և հանդիսականաց կարգը : Ա-
նուշահոտութեամբ լցուած էր սեղանը : Վ.
Հայրապետը բազմեցաւ զարդարուն դմբէթի
տակը մի կողմը եկեղեցականներ և միւս կող-
մը Աստիճանաւորները կարգով նստան վա-
յելելու պատրաստեալ բարիքը, ոչ սակաւ
հրճուանքներ էին նուիրում լողաց սրտերին
աշակերանների քաղցրութեամբ Հայոց երգեր
երգելը, այս տեղ ևս ներքող կարդաց Հայ-
րապետին հանդէպ սինօղումը ծառայող պ.
Փիլիպպոս Նաւասարդեանցը՝ յետ յամենայ-
նի վեհափառը բաժակը ձեռին կանգնած
մաղթեց Օգոստափառ Ինքնակալ կայսեր
կենաց երկարութիւն, նոյնպէս և կայսերազն
և Մեծ Իշխանին Փոխարքային կովկասու, և
սուրբ Աթոռոյն հաստատութիւն. բոլոր
միաբանութեանը և սիրելի ազգիս Հայոց ուր

և իցեն սէր, միութիւն, և կարողութիւն ևյ սեղանը օրհնելով բաժակը դարդակեց. ամբօխը կեցցենէր բարձրացրեց, և արձակուեցան հանգստանալու :

Իսկ երեկոյեան 7-երորդ ժամէն սկսաւ հրախաղութեան հանդէսը, զոր ներկայացրին Երեւանու Պարսիկները, մթնոլորտը դեռ չպատած զանգակատան կաթուղիէի հետ բարձրացաւ մի լապտեր. վանքի հարաւակողմը դէպ արեւելք պատկերացաւ հրաձայլ հայրապետական դրօշակը, թաղ. եմիփորոճ խաչաձև օձաղլուխ զաւաղաններով, շքանշաններ, խաչեր և այլն. 'ի ներքոյ դրօշակին հրատառերով խոշոր գրուած էր «կեցցէ էրդ կա Դոշիկոսն» սորանից նոյնպէս հրափոյլ պատկերը վանքի, նորա կողմերը գրուած էր երկու տող դարձեալ հրատառերով «Հայոց հաւատ, Հայոց տուն, կեցցէ յաւէտ հաստատուն» : Զանգակատան առաջի ընդարձակութիւնը շրջապատած էր ճրագներով, բազմութիւնը խումբ խումբ բոլորած, տարածութեան միջին յիշեալ Պարսիկները ներկայացնում էին հրախաղութեան զանազան տեսարաններ . հրաձգութեան ճայթուսների հետ խառնուելով հրացանների երգարանների և աղաղակների շառաչումները հանդիսականաց խումբերը դար 'ի խփելով դեախը թնդացնում էր. երկնից կամարի հետ աստեղաց պարը խանդաղատեալ հանդիսակից էին լինում հրոյ կայծերի դէմ, փայլփլելով երգվում էր լուսինը անխօսութեամբ Հայաստանի որդւոց ճակատին կնքել լուսաւորութեան աւետիսը, մի կողմանէ սպիտակ և թուխ ամպերը արեւելքում բարձրացած փայլակներ էին արձակում տեսարանների դէմ, և միւս կողմանէ անուշ զեփուռ մեղմիկ հընչելով ճոճացնում էր ուռնիքը և այլն. կանաչազել թփերի շողշողոցը խառնուելով հրաշեկ փայլակների հետ մերթ կապուտակ և մերթ կարմիր էին ներկում Արարատեան պարզօղը Մասիսի և Արագածու ձեռնամաճ գազաթներին գեղածիժաղ ծափեր և ծիծաղներ տալով : Սխրալի տեսարանները ուրախութեամբ սրտի ընդունում էր ազգապարծան հայրապետը երբեմն լուսամուտների հանդէպը նստելով և երբեմն վեհարանումը ձեմելով, և մինչ ց11րդ ժամն զիշերուն տեւելուց յետոյ վերջ տուաւ հանդիսին և արձակեցաւ բազմութիւնը Վեհափառի օրհնութիւնը վայելելով :

Ցանկալի հանդէսներին անձամբ ներկայ դառնելու արժանաւոր բաղդ ունեցաւ Աղէքսանդրապօլու հոգևոր կառավարութեան անդամի հետ, որ բարեբաղդաբար քանի օր առաջ Վեհափառ հայրապետէն հրաւիրուած էր. ուստի չնկատելով տկար գրչիս անյարմարութեանը վստահացայ նկարագրել և հաղորդել լրագրոյց, յուսալով թէ հաճոյք կունենայ դա մեր թեթև աշխատութիւնը ընդունել իւր լայնատարած թերթերուն մէջ և հաղորդել մեր սիրելի ազգայնոցը . թէ չեմք ապաբաղդ, շատ է մեզ միութարութիւնը յԱստուածային աջոյն մշակեալ անկարօտ փափկութեան բեկրանքներով, որոնք մինչև ցայսօր անկորուստ պահպանել են մեր յիշատակութեան արժանի նախնիքը շատ անողորմ ժանկերից թափելով . ո՛հ երանի թէ չդանդաղէիք և մեք այս օրինակ ինկարոյր հանդէսները անկորուստ պահելով իբրև յիշատակութեան արժանի նախորդ՝ մեր որդւոցը անմոռանալի աւանդել 'ի յարատև պահպանութիւն :

ՄԵԼԵԻՆԵՔԷԻ ԺԱՆԱՅ Մանուկեան Բաշին-Կոչքի. 'ե Շեքալ

Նկարագիր Հարցաքննութեան Վարդանանց Ուսումնարանին. յԱւիցիսայ 1869 ամի 1-ն Յուլիսի:

Որչափ ուրախութիւն պատճառում է պարտեզայնին սրտին երբ իւր բազմաջան աշխատութեանց՝ զիշեր ցերեկ տքնութեանց փոխարէն բեղմնաւոր պտուղներ է քաղում : — և որպիսի բերկրութեան հանդերձ պիտի զգենու այն այգեպանը, որ ձմեռ դարուն իւր խնամածութեամբ հսկելով խաղողի ծիւղերու վրայ. այգեկութի ժամանակ առատ և լի զամբիւղով ողկոյնները՝ դուարթ դիմեաւ հնձանն է նշմարում. ինչպէս օրերումս ալ սոյն ուրախութիւնովը բերկրեցաւ Վարդանեանց Ուսումնարանի հիմնադիրն մահտէսի վարդան աղայ Վարդանեանց. որնոր իր զարդի ազգայնոց մանկանց ուսման երեխայիքը վայելելու առնել, հանդերձ հոգաբարձու օք դիմեց առ Յաջորդն քաղաքիս բարձրապատիւ Սուքիաս վարդա-

պետն Պարզեանց՝ 'իմասին դնալու և վայելելու աշակերտաց ուսման բաղցրիկ ճաշակը, նա և իր հետը հրաւիրելով քանի մի պատուաւոր անձինք. որոնք ուրախութեամբ սրտի յանձնառու լինելով մնաւ գործեցին յուսու մնարանը դիտելու : ոյն տեսարանը : —

Առաջին օրն՝ պատրաստական և առաջին դասաւորան աշակերտաց՝ ընթերցանութեանց, աղօթադիտութեանց և վայելչագրութեանց նայելով, թուանշանաւ որոշեցին յառաջագէմ աշակերտքն, որոց դասաւորութիւն էին դպիր Յօհաննէս Յակոբեան և Մեքիսեղէկ Մկրտչեան : —

Երկրորդ օրն՝ երկրորդ դասարանի Տիգրան վարժապետ Սիսակեանց իր աշակերտներով մէկտեղ պատրաստուած՝ և առարկայից ցուցակը իր ձեռին բանած Արժանապատիւ Յաջորդի աջը համբուրելով տուաւ անոր որուն մէջ յայտնած էր աշակերտաց հորցաքննելի առարկաները՝ Առաջին և երկրորդ մասն քերականութեան, համառօտ բարոյականաւ առակք և վայելչագրութիւն :

Երրորդ օրն՝ ներկայացան երրորդ դասաւորան աշակերտաց ուսման ընթացքը զննելու. որոնք գիտէին երրորդ մասն քերականութեան հանդերձ կանոնագրութեամբք և պարզօրէն շարադրութեամբք. բարոյական պատմութիւնք քաղեալք 'ի թեաւարոսէ, վայելչագրութիւնք, և սրբազան պատմութիւն. առարկաներն երկար միջոց տեւելուն աղաղաւ, Հայր Սուքիաս վ. ուրիշ աւուր թողուց Սրբազան պատմութիւնն հարցաքննելու. որոց դասաւորան էր Վաղարշու Բաշտասարեան :

Չորրորդ օրն՝ երկրորդ և երրորդ դասարանի աշակերտաց՝ քրիստոնէական վարժապետութեան հարցմունքներով պարապեցան, որոյ Ուսուցիչն էր Մարտիրոս քահանայ Մեծատունեանց : —

Հինգերորդ օրն՝ ուսերեն լեզուի հարցաքննութիւն բացուեցաւ նոյն դասարանայ մէջ, և հարցաքննելի առարկայք սոքա էին, ընթերցանութիւն, թարգմանութիւն, թուարանութիւն, առակք Քոլիովի, և վայելչագրութիւն. հարցաքննիչն էր բարեկարգարանի ոստիկան Իսահակ Հազարապետեան. և դասասացն էր Վաղարշակ Տէր Գրիգորեան : —

Իսկ վեցերորդ օրն՝ որ շաբաթ էր և յիշատակ սրբոյն Գրիգորի Նուսաւորչի դիւ-

տի նշխարաց, զկնի արձակման եկեղեցւոյն, գերապալի Յաջորդն քաղաքիս, ուսումնարանի հիմնադիր Վարդան աղայի և հոգաբարձուաց հետ մէկտեղ, զնաց ուսումնարան և մեծ բազմութիւն ալ հետերնին. և այն տուն հարցաքննուեցաւ Սրբազան պատմութիւնն. զկնի աւարտման երգեցող աշակերտաց բերանից հնչուեցաւ ՚ի պատիւ Վարդանանց զօրավարաց բանահիւսած երգը. որ յաւիտեանց սահման էիդ աստուածաբան և այլն յորմէ յաշխոյժ դիպելով աւագ վարժապետին իւր սրտի ուրախութեան զգացմանքը սկսաւ բերանացի յայտնել հանդիսականաց:—

Այս ինչ ուրախութեան քաղցրիկ ձայներ կ'հնչուին իմ ականջացս մէջ. ձայներ որ կարծես թէ բարոյական յաղթանակի աւետիսը կ'շնորհաւորեն: Աւրեմ արի՛ք իմ սիրելի աշակերտներս դուք ալ, որ ուսումնարանիս դահլիճումը հարցաքննութեամբ պարագեցաք, և ձեր ձակատին վերայ ուսումնասիրութեան նշոյլներ է փողփողում. արի՛ք, նախ՝ Ձեր շնորհակալութիւնը մատուցէք Սրբանապատիւ Սուրբիս վ. Պարգեանց. որ այս եօթնեկիս մէջ ծանր աշխատութիւն ունոյն վերայ բարձած այս սուսպար ձանապարհէս իբրեւ զհոգիս ծաղկանց ճեմելով եկաւ առ Ձեզ ՚ի հարցաքննութիւն. երկրորդ շնորհակալութիւնիդ մատուցէք բարերար Հոգաբարձուաց մահտէսի Համադասպ Աղայի Վարդանեանց, և օգնականի նորին Գրիգոր Աղայի Սաղոյեանց, որք անխոնջ աշխատութեամբ կ'տքենն ուսումնարանիս բարեւալութեան համար, նա մանաւանդ՝ Աղբաւեր և ուսումնասէր Հիմնադրի՝ որ չի նստալիս ինչպէս աղքատ աշակերտաց զրիջ թուղթ՝ և զրեանք ուսմանց պարգեւէն, նմանապէս և բոլոր վարժապետաց տարեկան ռոճիկներն՝ ըստ արժանեաց հատուցանելն. երրորդ՝ շնորհակալ եղիք պատուարժան հասարակութիւնից՝ որ այս քանի օրս իրենց առեւտրական գործոց վատասկը բանի տեղ չ'գնելով, վութացան տեսնել զձեր յառաջադիմութիւնսդ: Աւստի եկայք միասն փրով մագթանք և օրհներդ յանկեղծ որդտէ վերառաքեսցուք առ բարձրեալն Աստուած. որ սուրբ Հօրս դաւաղան՝ պահէ անտառան տայ կարողութիւն ինքեան յանձնեալ հօրը խաղաղութեամբ դարար վայրերու մէջ արա-

ծեցնելու. և հոգաբարձուաց մերոց կեանս երկար, ևս առաւել ազգապարծանք կառուցող դպրոցիս հովանի պահէ իւր գերդաստանին վերայ, որպէս զի աճին և զարգանան նոքա ազնիւ սերնդովք, և յարգելի քաղաքացեաց մերոց գործոցն յաջորդութիւն և զձեզ իմ սիրելի աշակերտացս զարգացուցէ ազգի ազգի ուսմամբ և զիտութեամբ. որում պարգեւոյն փառք այժմ և յաւիտեանս: Այս խօսքերս աւարտելէն զկնի, Հայր Յաջորդն սկսաւ տառախանել ծառասոց վարժապետին և հասարակութեան կողմանէ գոհունակութիւն մատուցանել ազգու և պերճիմաստ կերպիւ թէ ուսուցաց և թէ յառաջադէմ աշակերտաց գովելով նոցա ըստ հարցման պատասխանատուութիւններն. ինչքան որ կարող ենք մտաբերել, այս էին նոքա խօսքերըն.

Պարոն վարժապետ.

դուք սրտի և հոգւոյ զգացմունքներդ յայտնելու ժամանակ, տարապարտ տեղն էք տարակուսանք ցոյց տալի, թէ ձեր աշակերտաց երգասացութիւնը՝ յաղթանակի ցոյցը և կերպարանք ունի իւր մէջ. Այն այդ տողերն վառվառն բանաստեղծի մտաց արդիւնք է ՚ի պատիւ առնացի յաղթութեան վարդանանց զնդին և նոցա հեծեւապետ առաքինի նահատակին, բայց փոքր ինչ եթէ մերձաւորապէս նկատենք հարցը, արժանապէս կարօղ ենք վերադրել այդ յաղթութեան պատիւ և համբակ ուսանողաց. կարծես թէ այդ մասին տարակոյս չ'կայ բնաւ են. վասն զի ինչ էր այն ազատագունդ սպայից զիմադրութիւն, եթէ ոչ պտերաղմ հրապաշտութեան խաւարին դէմ. ոչ սպառազինութիւն լուսոյ՝ սկզբնաւարին կորստական խորհրդոց յղէմ:—Այն մէկը այս դարուս մէջ, որ շէ խոստովանի թէ ուսումն և զիտութիւն որուն մէկ ձակատամարտ է տղիտութեան յղէմ: Գուք ինքնին վարժապետ, վկայ էք արդարութեանն, կ'վկայեն և հանդիսական իղբաբն. ապա ուրեմն ժրջան աշակերտացդ Վարդանանց ուսումնարանի՝ նուազ յերգն, որքան նկարագրութիւն էք հին դարու Հայ զինուորի քաղաքական կեանքին, յայիցան ևս թարգմանութիւն էր զիտութեան լուսոյն սպասաւորների ներգործութեանն նախապաշարմանց դէմ, որ հրապաշտութեանն եթէ հաւատար չէ, գէթ

փոքրիկ եղբայրն է: Սիրելի աշակերտք. դուք հարցաքննութեանն յետոյ զեղեցիկ խորհրդով դաշնակեցիք այլ նուազ. համոզուած եղիք, որ բարոյական պատերազմին յասպարիզի կէսը դրաւելուդ արժանի յաղթանակ է. վասն այդորիկ իսկ ես այս հանդիսականաց, և եթէ կ'ներէ ինձ ասել աղայ Վարդանի սրտի բուռն զգացմանց թարգման լինելով, համարձակութեամբ կ'ասեմ Ձեզ և Ձեր ջանասէր վարժապետաց, թէ զդուք այդ յաղթանակի համար սոսկ կանանչաթարմ բուսոց և ոստոց պսակաց չէք միայն արժանի, այլև գովեստից և ճշմարիտ յարգանաց: Ձեզնից առաւել քան զՁեր ցոյց տուած յառաջադիմութիւն չէր կարելի պահանջել արդիւնք, մանաւանդ զի հասակնիդ չէին բաւական նորան, վասնորոյ ինչպէս հասակնուդ համար է գարուն, յայնպէս ևս ձեր արդիւնքն են խայրիք դարունան վաղահաս մրցոց նման: Ապա թէ նախախնամութիւնն զիս, զՁեզ, զվարժապետդ զբարերար ուսումնարանիդ և զուսումնասէր հասարակութիւնդ կ'բազմաւորէ Ձեր իկենաց ամուսնամուսն տեսնել, հաւատալի եմ, որ կ'տեսնենք և ձեր աւելուն ու քաղցրաճաշակ պատուքն: Հաճեցարո՞ք ուրեմն ընկալնել իմ լիարեւոն շնորհակալութիւնըս, որ քերականութեան շատ փորձ դասատուաց ներկայութեանն զՁեզ բաւական հետաքրքրութեամբ հարցնելովս, զհոսնակ կ'գտնուիմ Ձեր պատասխաններով. զոհոհունակ կ'գտնուիմ և Ձեր կրօնի, սրբաբան պատմութեան, և բարոյական խրատոց զիտութեանց մէջ ցոյց տուած յառաջադիմութեամբ: Նրանի թէ բազմաւոր լինէի տեսնել և կարապետեան դպրոցի աշակերտաց հարցաքննութիւնն, որից զըրկուեցայ ես այս տարի, ինչպէս և այս ազգայինք քանի մի տարի կ'զգուին:

Եւ յետոյ դարձաւ առ հիմնադիրն ասելով. ահաւասիկ այս ծխական դպրոցէս այսչափ պոռուղ ուսման քաղիւն շատ եմ համարում ինձ համար, որուն պայծառութիւնը քելմով է փայլում. Աղայ Վարդան, տայ Աստուած այն կարողութիւնն, որ այստուհետեւ ալ աւելի բարգաւաճեալ պահէք ազգի մանկանց ուսման վիճակը, օրհնեց նաև որդիքը և թոռուքը և շնորհակալութեան համարդ մը ձակատին վրայ դրօշմելով վերջ տուաւ խօսքերուն: Հիմնադիրն ևս

Համարուելով սուրբ աջն Յաջորդին ասաց. իմ պատուական հայր, յմեք ծառայք անպիտան էաք, զոր պարան էր մեզ առնել՝ արարաք⁴. և շարունակեց այս խօսքերս. Ուսումնարանն նախ յանձնել եմ Արարչին կամաց, երկրորդ Հոգեւոր իշխանութեան, որ մինչ ցօրս պահելէ, յուսով եմ որ այսուհետեւ ալ պիտի պահպանէ, և որով՝ եթէ ոչ Զերդ սրբութեան օգնութեամբ, որ իմ հետ օժանդակութիւն անելով յառաջ տանենք ՚ի միասին յասպարէզ գիտութեան և ուսմանց, Աստուած տայ որ իմ որդիքս և թոռնայքս արժանաւոր ինամօք բարերար հանդիսանան այս ազգային լուսաւորութեան տաճարին և իմ թերիս ինուն։ Այս խօսքերիս ևս պատասխանեց Հայր Յաջորդն. Ներեցէք ինձ ասել՝ աղայ Վարդան, որ դուք ձեր բարեպաշտական ունակութենէն ստիպուած՝ կ'արտայայտէք այդ Յիսուսաւանդ խօսքերն. յթէ ծառայք անպիտանք էաք զոր պարան էր առնել արարաք⁴ և կ'փափազիք Զեր հարսպատ զաւակ Տոհմական պատուաւոր քաղաքացի պարոն Համազասպին կատարելագործել ձեր թերի թողած Զանադրութիւնքն յօգուտ յառաջադիմութեան այս ազգային մանկտեաց։ Որքան ինձ և պատուելի հանդիսականներիս երաշխաւոր կ'կանգնեն ձեր պատուական որդւոյն ազգասիրութիւնք և ուսումնասիրութիւնք կարող եմ ասել՝ թէ ըստ զրոյն նա որդի հարազատ լինելով ձեր հայրական հսկողութեանց նմանութիւնն կերպարանած է իւր մէջ. և ինչպէս ժամանակիս հոգին ամօթ կ'համարէ որդւոց լաւ չ'լինելն քան զիւրեանց հարս, նա ինքն պարոն Համազասպն և իւր նորածաղկ որդեակներն իւրեանց ժամանակին արժանաւոր ինամատարք կ'լինեն ձեր հոգեւոր զաւակաց, յամենայնի զհետ գնալով ձեր բարերարութեանց և մշտնջենաւորելով Վարդանեանց տոհմի մարդասիրական յատկութիւնքը. իսկ Ամենաբարձրին Աստուած, որոյ զ'նի ձեր ինամաց յանձնած էք ուսումնարանն. արգէն ընկալեալ ՚ի հաճոյս սուրբ կամաց իւրոց, կ'օրհնէ ձեր բարի նպատակն, որ է բանական արարածոց իւրեանց արարչի անսահման մեծափառութեանց տեղեակ կացուցանել ուսմանց շնորհիւ և ճշմարիտ պաշտօնատարք նորա սուրբ կամաց. ուստի կ'մաղթեմ ես ՚ի սրտէ ինչպէս յարատեւութիւն այս դարոյն, նոյն

պէս և կարողութիւն ձեզ և ձերայնոց Հոգաբարձուայ՝ յառաջ շարժել սորա կառավարութեան բաղդն ՚ի միութարութիւն ամենեցուն սրտի և իմ, որ պատիւ համարիմ իբրեւ այստեղ գտնուած հոգեւորական ձեր Զանից զործակցել և ըստ մարթելոյն սպասաւորել ազգի որդւոց բարցայնէն և հոգեւորապէս զարգացմանց⁴։ Այսպիսի սրտաշարժ խօսքերից յետոյ բաւականութեամբ սրտի դուրս եկան ուսումնարանից։

Յիրաւի նկարագրութեան արժանի տեսարան, որովհետեւ թէպէտ և չեմ ման եկած մեծամեծ քաղաքներու համալսարաններ և դպրոցներ, և չեմ տեսած նոցա միջի հարցաքննութեան կերպը, սակայն՝ ինքս ալ օրագիրներ կարդալովս եմ բաւականացեր. մենակ այսպիսի փոքրիկ քաղաքի մէջ այսքան հարցաքննութեան արգասիքը բաւական եմ համարում, ըր եթէ այս կերպով միշտ հսկողութիւն լինի սոյն այս Վարդանեանց դպրոցին վրայ. յուսով եմ, որ աւելի թեւակոխելով յառաջադիմութեան մէջ, համեզ պատըներ պիտի պարզէ մերոց ազգայնոց։

Կառավարիչ և ուսուցիչ Ախալցխոյ Հայ օրիորդաց ուսումնարանի Ռաֆայէլ Սողոմէիէեանց։

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԱՆՁԵԼՕ

(Շարունակութիւն)։

ՏԻՁԲ։ Սուտ ես ասում, էդ անկարելի է. Ռօտօլֆն ինձ սիրում է։

ՀՕՄԸ։ Ոչինչ չգիտեմ։

ՏԻՁԲ։ Ա՛հ, անթմած, սուտ ես ասում, և ինչպիսի սուտ, դու կաշաւված ես, Տէր իմ Աստուած, որքան թշնամի եմ ունեցել ես։ Իսկ Ռօտօլֆն ինձ սիրում է։ Հեռացիր աչքիցս, ուղղութիւն վրդովել ինձ։

Իսկ չ'կարողացար քո նպատակիդ հասնել, ես չեմ հաւատում քո խօսքերին և յայտնի բան է դու հիմա պէտք է սաստիկ շփոթվես քո մէջ, որ ասածդ ոչինչ ազդեցութիւն չունեցաւ ինձ վերայ։

ՀՕՄ։ Ասել չի ուզի, որ դուք պէտք է տեսած լինիք, որ Պօղեստան, պարոն Անջելօ Մալիպիէրին, ունի իր շինքի մանեակի վերայ մէկ պստիկ հիանալի շինած ոսկէ խալաթ. էդ խաղալիքը բանալի է։ Կնպէս ձեւացրէք ձեզ, թէ իբր շատ հաւանում էք էդ խաղալիքը և խնդրեցէք որ ձեզ տայ, առանց նրան յայտնելու, թէ ինչու է հարկաւոր։

ՏԻՁԲ։ Ի՞նչ ասացիր. . . . Բանալիք երբեք չեմ խնդրիլ։ Եւ էս անպիտանը ուղու՞մ է, որ ես կասկած տանեմ իմ Ռօտօլֆի վերայ։ Հարկաւոր չէ ինձ էդ բանալիքը, կորիւր, հեռացիր ինձանից, ես քեզ ականջ չեմ դնիլ։

ՀՕՄ։ Ահա ինքը Պօղեստան դալիս է։ Երբ կը վեր առնէք բանալիքը ես ձեզ կասեմ թէ ինչու համար պէտք կ'գայ այն ձեզ էս գիշեր։ Քառորդ ժամից յետ հստեղ կը լինիմ։

ՏԻՁԲ։ Անպիտան հոգի, չիմացար ասածս, ես ասացի թէ ամենեւին հարկաւոր չէ ինձ էն բանալիքը։ Ես գիտեմ, որ Ռօտօլֆն ինձ չէ խաբում և ինձ ոչ մի բանալի հարկաւոր չէ։ Ոչ մի խօսք չեմ ասիլ Պօղեստային. և ոչ էլ քո յետ զալդ է հարկաւոր, ես քեզ չեմ հաւատում։

ՀՕՄ։ Քառորդ ժամից յետոյ (դուրս է գնում. մտնում է Անջելօն)։

ՏԵՍԱՐԱՆ Է

ՏԻՁԲ ԵՒ ԱՆՁԵԼՕ։

ՏԻՁԲ։ Ա՛խ, էդ դուք էք, տէր իմ, երեւի մարդ էք պտուտում։

ԱՆՁ։ Այո, Վերջելիօ Տոսկային, որին մի խօսք ունիմ ասելու։

ՏԻՁԲ։ Միայն միշտ կասկած էք տուում ինձ վերայ։

ԱՆՁ։ Միշտ, ազնիւ պարոն։

ՏԻՁԲ։ Եւ ինչու համար. ճշմարիտ չեմ հասկանում թէ ինչ է նշանակում կասկած տանելը, եթէ ես օրեկէ մէկին, երբեք չէի փախեալ, թէ նա ինձ կը խորէ։

ԱՆՋ. Այն է, որ դուք ոչ ոքին չէք սիրում:

ՏԻՋԲ. Կայ մէկը, որին սիրում եմ:

ԱՆՋ. Եւ ո՞վ է հիմա մէկը:

ՏԻՋԲ. Դուք:

ԱՆՋ. Ի՞նչ, միթէ կարելի բան է. ո՛հ, ի սէր Աստուծոյ խաղալիք մի՛ շինէք ինձ: Ո՛հ, կրկնեցէք ձեր ասածը:

ՏԻՋԲ. Ես ձեզ սիրում եմ (ուրախ մօտենում է նորան և սկսում է խաղալ նորա վզից կախած մանեակի հետ): Սպասեցէ՛ք, էս ինչ սիրուն խաղալիք է, մինչև հիմայ չէի տեսել: Ինչ սիրուն բան է, և ինչ սիրուն շինած է. հա՛, սա Բէնիմինուայի ձուլածն է. Ո՛հ, ինչ գեղեցիկ է: Ի՞նչ բան է, ասէ՛ք խնդրեմ, սա կնիկարմատի համար լաւ խաղալիք կը լինէր:

ԱՆՋ. Ա՛խ, Տիգր, հողիս զուարճացրիր քո մէկ խօսքովդ:

ՏԻՋԲ. Շատ գեղեցիկ է, շատ: Բայց ասած ինձ, խնդրեմ, այս ի՞նչ բան է:

ԱՆՋ. Բանալիք է:

ՏԻՋԲ. Ա՛, բանալիք է: Երբէք այդ չէի կարծել: Հա՛, հիմա հասկանում եմ. բանալիք է, որով բաց են անում:

ԱՆՋ. Այո՛, սիրելի Տիգր:

ՏԻՋԲ. Լաւ, թէ որ բանալիք է, չեմ ուզում, թող ձեզ մօտ մնայ:

ԱՆՋ. Ի՞նչպէս, կամենում էիր վեր առնել:

ՏԵՋԲ. Կարելի էր ինչպէս մէկ լաւ շինած խաղալիք:

ԱՆՋԵԼՈ. Եթէ հզպէս է, վեր առ, (հանում է բանալին մանեակից):

ՏԵՋԲ. Չէ, եթէ ես գիտացել էի, թէ սա բանալիք է, երբէք խօսք չէի դրել դորա վերայ: Չեմ ուզում, ասում եմ ձեզ, կարելի է ձեզ հարկաւոր է:

ԱՆՋԵԼՈ. Ոչ, շատ սակաւ: Վերջապէս ես մէկ ուրիշն ել ունեմ դրանից, հաւատացնում եմ, որ կարող ես վեր առնել:

ՏԻՋԲ. Չէ, էլ չեմ ուզում: Դորանով դժուար են բաց անում. բաց դա շատ փոքրիկ է դուռ բաց անելու համար:

ԱՆՋԵԼՈ. Ոչինչ չէ նշանակում, էսպիսի բանալիքներ դործ են ածում պատերի մէջ եղած ծածուկ ճանապարհների համար: Սորանով շատ դռներ է բացվում. մէկ սենեակից միւսը մինչև ննջարանը:

ՏԻՋԲ. Ճշմարիտ լաւ է, որովհետեւ կամենում էք, ընդունում եմ (վեր է առնում բանալիքը):

ԱՆՋԵԼՈ. Ո՛հ, շնորհակալ եմ: Ինչ երջանիկ եմ, որ դու ինձանից մէկ բան վեր առար, շնորհակալ եմ:

ՏԵՋԲ. Այո՛, հիմա միտս է դալի, որ Յրանսիացի դեսպանը Վենետիկի մէջ, պարոն ռը Մօնալիուկը, նմանապէս ունէր սորա պէս մէկը: Դուք ճանաչում էք պարոն մարշալ դը Մօնալիուկին: Շատ խելօք մարդ է, էնպէս չէ: Ո՛հ, մոռացայ, որ դուք ազնուականներ էք խօսում գեսպանների վերայ: Ռդջը մէկ է, բայց հիմա պարոն դը Մօնալիուկը շատ չէր սիրում ձուգենոսներին. և եթէ ձեռքեր դը ցում նորանց, ո՛հ, շատ հպարտ կաթօլիքներին էր. իսկ տէր իմ, ահա՛ կարծեմ Վիրջիլիօ հասկան է, որ ձեզ ման է դալի գաւթումը:

ԱՆՋԵԼՈ. Կարծում ես:

ՏԻՋԲ. Բան չունիք նորան ասելու:

ԱՆՋԵԼՈ. Ո՛հ, անիծուի նա, որ ինձ ձեզանից բաժանելու է:

ՏԻՋԲ. (Նորան ցոյց աւելնելով գաւթիթը) Ահա՛ այնտեղ է:

ԱՆՋԵԼՈ. (ձեռը համբուրելով) Ա՛խ Տիգր. ճշմարիտ ինձ սիրում ես:

ՏԻՋԲ. Գնացէ՛ք, դնացէ՛ք, հասկան ձեզ սպասում է: (Անջելոն դուռն է դնում. Հօմօտէին երևում է տեսարանի ետեւում, Տիգրը դէպի նա է վազում):

ՏԵՍԱՐԱՆ Ը.

ՏԻՋԲ. ԵՒ ՀՕՄՕՏԵՒ:

ՏԻՋԲ. Վեր առայ բանալիքը:

ՀՕՄ. Տեսնեմ (լաւ տնտղելով) հա՛, իսկ էն է: Պօտեստայի պալատումը մէկ դաւիթ կայ, որը Մօլինոյի կամուրջն է մտիկ տալի: Էս երեկոյեան էնտեղ պահ մտէք: Աթոռի կամ խաղիչի տակ, ինչպէս կամենաք, կէս գիշերուայ երկու սահաթին, ես կը դամ ձեզ պոռտելու էնտեղ:

ՏԻՋԲ. (Տալով նորան մէկ քսակ) Առաջին անգամի համար վեր առ էսքանը, յետոյ դիտեմ ինչպէս շնորհակալութիւն կ'անեմ:

ՀՕՄ. Ձեր կամքն է: Թողէ՛ք վերջացնեմ: Կէս գիշերուայ երկու սահաթին ես էնտեղ կը լինեմ, ձեզ ցոյց կը տամ առաջին

դուռը, որ բաց կ'անէք էս բանալիքով, յետոյ ես ձեզ կը թողնեմ: Մնացածը առանց ինձ կարող էք անել, միայն միշտ առաջ գնացէ՛ք:

ՏԻՋԲ. Առաջին դռնից յետոյ ի՞նչ կը տեսնեմ:

ՀՕՄ. Երկրորդ դուռը, որ նմանապէս բաց կ'անէք էս բանալիքով:

ՏԻՋԲ. Երկրորդից յետոյ:

ՀՕՄ. Երրորդը: Էս բանալիքը բոլոր դռները կը բաց անէ:

ՏԻՋԲ. Երրորդից յետոյ:

ՀՕՄ. Կը տեսնէք:

Վարագոյրը վեր է ընկնում:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐ:

Խաչելու թիւն

Հարուստ զարդարուած սենեակ, ձախ կողմի անկիւնումը ամպհովանիի տակ բարձրացած է հոյակապ անկողնակալ, որի չորս անկիւնում ծածանվում են կարմրագոյն վառագոյրներ, որոնք ըստ կամաց կարող են ծածկել կամ բոլորովին բաց անել անկողնը, աջ կողմի անկիւնում մէկ բացուած պատուհան, միւսնոյն կողմը ծածուկ դուռը. ներկած դուռով, որի մօտ առանձին սեղանի վրայ բարձրացած են զանազան պատկերներ, նրանց զրուխումը կախ է տուած պատի վրայ. մէկ փոքրիկ երկաթեայ փայլուն մեղալին: Նստում երկփեղկ մեծ դուռը. էս դռան և անկողնակալի մէջտեղը մէկ ուրիշ փոքր ոսկեղօծ դուռն. սեղան, բաղնիք մոտեր, ճրագներ, մէկ մեծ սեղան ծածկած ավանդներով: Դուռնից երևում են այգիներ, զանազան ունեւեր և լուսնի լոյսը. մի աղօթադիրք սեղանի վերայ:

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

ԴԱՅՆԷ, ՌԵՋԻՆԵԼԼԱՅ.

Ետոյ ՀՕՄՕՏԵՒ:

ՌԵՋ. Հա, Դաշնէ, էսպէս է եղել իսկ: Մեր գիշերուայ դռնապահ Տրօլլօն պատմեց ինձ: Եւ երկար ժամանակ չը կայ, ինչ պատահել է հիմայ, աղջիկ պարոնի էս վերջին ճանապարհորդութեան ժամանակը դէպի Վենետիկ: Եւ էլ մարդ լինի հա՛, թէ

չէ մի ոստիկան. անամբ անձը համարձակ-
վում է սիրահարուել աղջիկ պարոնի վերայ.
նամականեր գրել. աշխատել տեսնուել նրա
հետ: Աղջիկ պարոնն էլ մէկ լաւ ծեծել տո-
ւեց ու շատ էլ տեղն էր:

ԴԱՅ: (Դուռը յետ բաց անելով) էդ
լաւ է Ռեջինէլայ, միայն թէ աղջիկ պարոնը
իր աղօթաղբերն է սպասում: Գիտե՞ս:

ՌԵՋ: (Պատուելով գիրքը սեղանի վերայ)
ուրիշ անցքերի մասին աւելի սարսափելի է
մեր աղջիկ պարոնը, հաւաստի եմ: Միտդ է
ինչպէս խեղճ՝ Պալինուրօին մէկ զիշերուայ
մէջ սպանել տուեց, երբ իմացաւ պարոնից.
Թէ նա լրտեսութիւն է անում տան մէջ:
Թոյնի զօրութիւնը հասկանում ես. խոր-
հուրդ եմ տալի, որ զգուշանաս. նախ և ա-
ռաջ պէտք է զգուշանաս խօսակցութիւննե-
րից էս պալատի մէջ, որովհետեւ միշտ մէկն
ու մէկն ակնաջ է դնում պատի մէջ:

ԴԱՅ: Բաւական է. շուտ արա՛. խնդրեմ,
ուրիշ ժամանակ կը խօսինք. աղջիկ պարո-
նը սպասում է:

ՌԵՋ: (Բոլոր ժամանակը զրբերն է զրս-
տում սեղանի վերայ և աչքերը չէ հեռաց-
նում էնանդից) Թէ էդպէս շտապում ես,
դնա՛, ես դալիս եմ ետեիցդ: Դա՛ճնէն դուրս
է դնում և կողպում է դուռը էնպէս որ
Ռեջինէլայն չէ իմանում, լուռ ես Դա՛ճնէ. ես
քեզ խորհուրդ եմ տալի որ լուռ կենաս էս
անիծած պալատի մէջ. միայն էս սենեակու-
մը կարելի է ապահով լինել, փառք Աստու-
ծոյ, որ էսանդ գոնեայ հանդարտ է: Էստեղ
ինչ կամենաս կարող ես խօսիլ. միայն էս-
տեղ կարող ես հաւաստի լինել, որ ոչ ոք
ակնաջ դնող չ'կայ քեզ: Էս վերջին խօս-
քերը արտասանելու ժամանակը պատի մէ-
ջի դուռը յետ է քաշվում և ճանապարհ
է տալի Համօտէին դուրս գալ և ինքն իրան
կողպվում է կրկին, էնպէս որ Ռեջինէլայն չէ
իմանում:

ՀՕՄ: Միայն էստեղ կարող ես հաւաս-
տի լինել, որ ոչ ոք ակնաջ դնող չ'կայ քեզ:

ՌԵՋ: (Դառնալով դէպի նա) Երկինք..

ՀՕՄ: Սուս: (Յետ է քաշում իր շորի
փեշը և ներսի սեւ մախմուրէ կարճ հա-
գուտի վերայ ցոյց է տալի երեք արծաթա-
զօծ տառեր C. D. X. Ռեջինէլայն նայում է
դողալով տառերին և մարդուն):

Երբ մեղանից մէկին մարդ տեսաւ և
կարողացաւ. իմանալ ով լինելը, մէկ խօս-

քով ով լինի մեր տեսնողը, նա արեւը դու-
մերը չ'մտած պէտք է մեռնի: Մեզ վերայ
էդպէս են խօսում և պէտք է իմանաս, որ
էդպէս էլ կատարվում է:

ՌԵՋ: Տէր իմ Աստուած: Իսկ զիշերից
ներս մտաւ էս մարդը:

ՀՕՄ: Ոչ մէկից:

ՌԵՋ: Տէր Յիսուս:

ՀՕՄ: Պատասխան տուր տուած հարց-
մունքներին, առանց ստախօսութեան: Իմաց
կայ, որ կեանքդ ձեռիս է: Ո՛ր է տանում էս
դուռը: (Ցոյց է տալի մէջ տեղի մեծ դուռը)

ՌԵՋ: Պարոնի ննջարանը:

ՀՕՄ: (Ցոյց տալով մեծ դռան մօտ
պատիկ դուռը) Իսկ էս:

ՌԵՋ: Դէպի մէկ գաղտնի սանդուխտ,
որը միաւորվում է պալատի ճիւղերիցների հետ:
Դրա բանալիքը միայն պարոնը ունի:

ՀՕՄ: (Ցոյց տալով պատկերների մօտի
դուռը) Իսկ էս:

ՌԵՋ: Աղջիկ պարոնի աղօթարանը:

ՀՕՄ: Դուրս գնալու ճանապարհ ունի՞:

ՌԵՋ: Ձէ՛, էդ օթախը բուրջի վերայ է
շինած և մէկ երկաթէ պատուհան ունի մի-
այն:

ՀՕՄ: (Գնալով դէպի պատուհանը)
տեսնենք ինչի հետ է հաւասար. շատ լաւ.
քառասուն տանաչափ բարձրութիւն ունի
պատը և ներքեւը բրնձտան է, քանդակները
հիանալի ճոխ են: Բայց աղօթարանը մէկ
փոքրիկ սանդուխտ էլ ունի, նա ուր է տա-
նում:

ՌԵՋ: Իմ և Դա՛ճնի սենեակը, տէր իմ:

ՀՕՄ: Դուրս գնալու ճանապարհ ունի՞:

ՌԵՋ: Ձէ՛ տէր իմ, մէկ երկաթէ պա-
տուհան և մէկ դուռ. որը տանում է աղօ-
թարանը, ուրիշ ոչինչ:

ՀՕՄ: Աղջիկ պարոնդ ներս մտնելու
պէս, դու գնա քո սենեակ և կայ էնտեղ
առանց մէկ խօսք ասելու և լսելու:

ՌԵՋ: Հնազանդում եմ, տէր իմ:

ՀՕՄ: Որտեղ է աղջիկ պարոնդ:

ՌԵՋ: Աղօթարանում աղօթք է անում:

ՀՕՄ: Ետեւ կը գայ:

ՌԵՋ: Ետեւով, տէր իմ:

ՀՕՄ: Կէս սհաթից առաջ չի գայ:

ՌԵՋ: Ձէ՛, տէր իմ:

ՀՕՄ: Լաւ է դնա: Միայն ամենից շատ
լուռ լինա: Բոլորն ինչոր կանցկենայ էստեղ,

դու չ'պէտք է տեսնես: Ինչ որ կատարվելու
է ոչինչի վերայ մէկ խօսք անգամ չ'պէտք է
ասես: Կատուն ուղու՞մ է մկան հետ խաղալ
ուրիշ ոչինչ, դու գործ չունիս դրանում.
Դու ինձ չես տեսել և չես զիտի կամ թէ
չ'կամ. էսքանը միայն հասկանում ես եթէ
բերնիցդ մէկ խօսք դուրս թողնես ես կը լը-
սեմ. աչքով անես կը տեսնեմ, մէկ շարժա-
ւածք, մէկ նշան, մէկի ձեռք հուպ տաս, ես
կ'իմանամ իսկոյն: Գնա՛ հիմա:

ՌԵՋ: Տէր իմ Աստուած, հասել է իմ
վերջին օրը:

ՀՕՄ: Եթէ խօսացիր: Համօտէի նշանից
յետոյ դուրս է գնում պատկերների պատի
դռնի մօտից. յետոյ Համօտէին մօտենում է
գօլարին որը կրկին շուռ է գալի իրան իրան
և մէկ մուլթը պատկեր է երևում: Պարոն
Ռօտօլֆօ կարող էք ներս մտնել: Մէկ քայլ
էլ առաջ դրէք լավում է ոտի ձայն սան-
դուխտի վերայ, գօլարի ետեից, Ռօտօլֆօն
երևում է:

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ.

ՀՕՄ: Ռօտօլֆօ, ծածկուած երկար վի-
տրիւի մէջ:

ՀՕՄ: Ներս եկէք:

ՌՕՏ: Որտեղ եմ ես:

ՀՕՄ: Որտեղ էք: Ետեւ կարելի է ձեր
զխառման տեղի վերայ:

ՀՕՄ: Լսած կաք երբէք որ պատուայի
մէջ կայ մէկ էնպիսի սենեակ ահալի ու-
նեակ, որը թէև լիքն է ծաշկներով անուշ
հոտերով և սիրով անգամ. ուր ոչ ոք ով
կուգէ լինի չի կարող ոտն կոխել. թէ ազնո-
ւական թէ ռամիկ. թէ ջահել թէ պառաւ.
որովհետեւ ներս մտնելու համար,
մինչև անգամ միայն բուռը բաց անելու հա-
մար, նրան ինչպէս մէկ շարագործի մահ է
սպասում:

ՌՕՏ. Լսել եմ: Էդ պողեստայի կնոջ
սենեակն է:

ՀՕՄ. Իսկ և իսկ:

ՌՕՏ. Լաւ, ո՛ր է այն սենեակը:

ՀՕՄ. Հէնց նորա մէջն էք...

ՌՕՏ. Պօտեստայի կնոջ մօտ էնք:

Համ. Այո՛:

(Պիտի շարունակվի):

ՅԱՏԱՅՐԱՐՈՒԹԻՒՆՔ:

ՆՈՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ:

Հրահանգ Քերականութեան

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵՁՈՒԻ

Աշխատասիրութիւն

Մէքրայ Քահանայի Փառաբանք:

Օրերուն մամուլից դուրս եկաւ այս անուն մի դասագիրք ազգային դպրոցներէ համար, ցանկացողները կարող են ստանալ Աշխատասիրութեան գրադասութեանցից. զինք մի ուրիշ թղթադրամ. հարկը հատով առնողին տան էլ աւելի կը արուի, որոյ Յառաջաբանութեան մի յօդուածը արժան դասեցինք այս անգամիս լրագրիս միջոցաւ հրատարակել ի դիտութիւն ցանկացողաց:

Մեր Հայոց ազգային դպրոցներում ուսանող համակաց գիւրին կերպով, կարճ միջոցումը հայերէն լեզուի կանոնները ուսանելու նպատակաւ, երկար ժամանակաց իվեր ուսուցչական պաշտօնում դանդաւան տեսակ քերականութեանց վերայ փորձառութեամբ փոյթ անձին կալայ նոյններից դուռած, սոյն այս համառօտ Քերականութեան հրահանգը՝ պարզ և զիւրիմաց ոճով աշխատասիրել. որոյ ամէն մի սահմանները հեշտ կերպով ըմբռնման համար՝ հարց պատասխանով, բանին մասունքը՝ հարկաւ որ պարագաներով, Անուն և Գերանուն հոլովները լրտ ուզողութեան հին քերականութեանց հոլովմունքները, և բայի խոնարհմունքը այլ ու բնի կարգաւ, իսկ երկրորդ մասի հարկաւ որ դատուած կանոնները՝ պարզ վերյուծութեան կարգով շարադրեցի. և ի վերջումը համակաց կանոնաց դրաբաւ օրինակներ հեշտ կերպով գտնելու համար՝ արժան դասեցի իւրաքանչիւր կանոնաց համաձայն աշխարհաբաւ օրինակներ գրել: Ապա մնաց ազգասեր ուսուցչաց դասախօսութեան միջոցում ի գործ դնել ազգու եզանակաւ, դպրի ապացոյցներով, գոծնական կերպով հրահանգել, և ընթացու ցանկ իրանց խնա-

մաց յանձնուած աշակերտներին դէպի յառաջադիմութեան ասպարէզ:

Մ. Ք. Փ.

յԱտենի վիճակացին կոնսիտորիային Հայոց վրաստանի և իմէրէթի յ 9-ն սեպտեմբերի 1869 ամի ունի ընել երկրորդական անդախտութիւն (вторичный торг) և ի 12-ն նոյն ամսոյ կրկնանդախտութիւն, վասն տալոյ կապալու զպատկանեալ Աթոռոյն սրբոյ էջմիածնի ողիւղարեր և մրդարեր այգին, որ յիշատէտուցլ քաղաքի: Յնախադիծ պայմանացն (կանդիդիայ) մարթ է տեսնել ի կոնսիտորիային և ի Հոգեւոր կառավարութեան հայոց ելիսաւէտուցլու: Գանկացողքն պարտին ներկայանալ յանդախտութեան հանդերձ օրինաւոր դրաւականաւ:

Ասենազպիր Ա. Տէր Միսնէանց:

Ներսիւսեան ազգային — հոգեւոր դպրոցում օգոստոսի 11 աւաւօտեան 10 ժամից մինչև 12 ժամը կ'ընի ուսումնարանի դահլիճում անդախտութիւն, առանց կրկնանդախտութեան: Ներսիսեան հին ուսումնարանի ներքին յարկի 27. նորաչէն կրպակները կապալաւ տալու համար: Գանկացողները կարող են ներկայ գտնվիլ, բերելով իրանց հետ իրեն գրաւական կամ առձեռն պատրաստ դրամ կամ բանկի ատմաններ. իսկ կանդիդիային կարող են կարգաւ ամէն օր 10-ից մինչև 12-ժամը հոգաբարձութեան դիւանատանը:

Եւտով տարագրական մամուլի տակից լոյս աշխարհ կը դուրս գայ Մանկական աշխարհ կոչված դրքի երկրորդ հատորը, թարգմանութիւն Ռուսերէնից պ. Կամարայ Տէր Դաւթեանց:

ՈՎԿԱՍԵԱՆ

Ուսումնական վարչութեան հոգաբարձութիւնը հոգի որոշմամբ տանու ուսուցիչ Ամիրազովի կրկնողական դպրոցը փոխվել է տղայոց պանսիօն: Այս ուսումնարանի նպատակն է պատրաստել նորա մէջ կրթվող պատանիներուն կամ կլասիկական և բէպական գիմնազիօններում իրանց ուսումը շարունակելու համար և կամ վաճառականութեան համար: Օտար քաղաքացիների թիվի ու թեան համար պանսիօնում ընդունվում են և լիաթոշակ աշակերտներ: Ուսումը կ'շարունակվի և ամառվան արձակուրդի ժամանակ թէ նոցա համար, որոնք պատրաստվում են գիմնազիօն մանկու, և թէ լիաթոշակ աշակերտների համար, որոնց տուած է վերաբնութիւն: Պանսիօնի մանրամասն կանոնադրութիւնը ցանկացողները կարող են այն ստանալ պանսիօնում, որ գտանվում է Սոլդատկում, Այգինների փողոցում, Եաղինովի տանը (*):

(*) Մանսիօ. Սոյն այս պանսիօնը ուսումն է տալիս ձրի տան աղքատ ծնողաց որդոց, որոնց քաղաքային վարչութիւնը ընտրում և նշանակում է: Իմր.

Հրատարակիչ: Հ. ԷՆՖԻԱՃԵԱՆՅ
Խմբագիր: Պ. ՍԻՄԵՆՆԱՆՅ.
Ի Տպարանի Հ. Ենֆիանյանցի ընկ.
Ի տան. Զիթախանց.

ДОЗВОЛЕНО ЦЕНЗУРОЮ ЮЛЯ 26 1869 Г.
ТИФЛИСЬ.